
СЕКЦІЯ 1.

ІННОВАЦІЙНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ, УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ І ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Бажал Ю. М.

Доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ІННОВАЦІЙНА ЕКОСИСТЕМА ФОРМУВАННЯ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ

Нова економічна політика, яка повинна дати відповідь на поточні кризові виклики, залишається не визначеною через концептуальну контроверсійність інтерпретацій фундаментальної економічної природи цих криз. На наш погляд, адекватне і конструктивне пояснення сучасних трансформацій може дати теорія економічного розвитку Й. Шумпетера [1], яка всебічно висвітлює вирішальну роль технологічних інновацій у подоланні економічних криз. Основною концептуальною ідеєю цієї теоретичної системи щодо визначення рецептів кризового менеджменту є важливість створення інноваційних галузей, які поглинатимуть авансові кредитні ресурси, що генеруються фінансовою системою. Виходячи з цього, центральним напрямом економічної політики повинне стати формування смарт спеціалізацій країни та окремих регіонів, яка передбачає радикальні інноваційні структурні зміни [2].

Розбудова ефективної інноваційної екосистеми забезпечує координацію дослідницьких та прикладних стадій інноваційного процесу, формує соціальний капітал колективної міждисциплінарної творчості, виступає «поживним бульйоном» spin-off ефектів, критично важливих для інноваційної діяльності. Проте в Україні сьогодні науково-технічна та інноваційна політика орієнтується на пріоритет організаційних та управлінських механізмів, що посилюють фрагментацію та індивідуалізацію освітньо-наукового процесу через проектну і грантову форму фінансування, переважно іноземного походження. В умовах відсутності внутрішнього попиту на інновації це фактично призводить до орієнтації внутрішніх досліджень на підтримку закордонних науково-технологічних інституцій через опосередковане використання українського науково-технологічного людського капіталу.

Стратегічна програма Європейського Союзу «Європа 2020» сформувала політику формування смарт спеціалізацій в економіках усіх країн ЄС. Особливості такої політики розкриваються в підрозділі «Флагманська ініціатива «Інноваційний Союз» [3]. Головна концептуальна її відмінність від традиційного стратегування в Україні полягає у тому, що в центр загальної державної економічної політики покладено стимулювання галузевих структурних змін у технологічній базі, які відбуваються під впливом постійного інноваційного розвитку. В підсумку ці процеси утворюють комплекси

економічно та технологічно пов'язаних технічних інновацій, що складають нову технологічну систему (парадигму), яка має радикальний соціально-економічний вплив на всі важливі сторони функціонування суспільства [4].

Технологічна парадигма утворюється дією так званих ключових факторів - це нові технології і засоби виробництва, які впливають на зміну структури витрат, зменшують відносну вартість одиниці корисного ефекту, створюють нові продукти, які мають значне поширення на ринку, поліпшують якість традиційних продуктів. Слід зазначити, що ключовий фактор певної парадигми діє і для технологій, започаткованих в попередніх парадигмах, змінюючи їх.

Ключовий фактор стосується саме масового попиту на прогресивні технологічні зміни. Країни лідери економічних змагань створюють та опановують ці технології з випередженням інших країн. Галузі, які використовують ключовий фактор, виконують роль пріоритетних галузей. Розуміння основних закономірностей розвитку та зміни техніко-економічних парадигм та їх взаємозв'язку з інституційною структурою суспільства є важливим імперативом для формування економічної політики. Специфічні риси нової технологічної парадигми, будучи визначеними, вказують критерії ідентифікації відповідних технологій для забезпечення їхньої підтримки.

В результаті практичного розвитку таких концептуальних положень сьогодні найважливішим результатом функціонування системи вищої освіти стає її спроможність генерувати інновації як комерціалізоване нове знання. Принципово новим аспектом такого управлінського бачення у порівнянні з традиційною уявою про роль університетів у процесах «трансферу технологій», коли вони виконують роль проміжної ланки у системі наука-технологія-виробництво, є залучення університетів до заключної стадії інноваційного циклу, де інновація комерціалізується на ринках.

Останніми роками з'явилися прямі свідчення щодо збільшення налаштованості провідних університетів світу не просто на інноваційну діяльність у широкому тлумаченні, а саме на створення базових інновацій, які належать до нової технологічної парадигми і, тим самим, націлені на формування науково-технічного потенціалу для генерації нових, раніше не існуючих смарт спеціалізацій. Авторитетні інформаційні агентства «Рейтер» та «Кларівейт Аналітікс» вже п'ять років визначають рейтинги найбільш інноваційних університетів Світу та Європи за новою методологією, що базується на оцінюванні дослідників університетів не тільки за даними статистики публікацій та патентування, а й визначення інноваційної впливовості винаходів на створення нових передових технологій.

Основними критеріальними індикаторами тут виступають кількість цитувань патентів в інших патентах та цитування наукових публікацій в поданих патентах. Враховуються індикатори кількості публікацій, індексованих у The Web of Science Core Collection (WoS), частка таких публікацій у співавторстві з представниками комерційних структур, індекси цитування наукових статей і патентів, частка тріадних патентів, частка успішних (підтверджених) патентів серед усіх заявлених, кількість базових патентів.

Вважається, що ці критерії адекватно ідентифікують потенційну комерційну цінність таких патентів.

Для складання останнього рейтингу “Найбільш інноваційні Європейські університети 2019” «Кларівейт Аналітікс» ідентифікував 600 європейських університетів, що продуцирують значну частину наукових публікацій, індексованих у WoS, за 2012-2017 роки [5]. Далі встановлювався зв'язок цих публікацій з патентами, представленими у базах даних “Derwent World Patents Index”, “Derwent Innovations Index”, а також “Patent Citations” та ін. для визначення університетів, які мали не менше 50 цитованих патентів, і далі відбувалось рейтингування цих університетів.

Автори такого рейтингування вважають, що отримані індикатори чітко демонструють зв'язок між університетськими фундаментальними дослідженнями та їхнім впливом на комерціалізацію нових інноваційних технологій. Застосований статистичний метод дозволив також створити показник для визначення нового типу патенту за його комерційною цінністю. Це патент, який спочатку був наданий для винаходу першого заявника, а далі цей винахід був також запатентований в інших країнах. Цей тип отримав назву «базовий патент» чи «сім'я патентів» (patent families).

Проведений нами аналіз зазначених рейтингів переконливо засвідчив значний масштаб інноваційної діяльності європейських університетів, яка прямо зорієнтована на сприяння комерціалізації базових патентів, що обумовлюють появу інноваційних передових технологій. Ці рейтинги демонструють науково-технічний потенціал формування смарт спеціалізацій шумпетерівського типу в країні чи регіоні. Україна поки не тільки не може увійти до цього рейтингу університетів, але й за загальною кількістю європейських патентів серйозно відстає. З огляду на статистику, яка використовувалась при рейтингуванні університетів, наша країна фактично відмовилась від базових інноваційних змагань з Європою, чого не скажеш про Польщу, яка уперше потрапила до Топ 100, та інші країни ЄС, що є вихідцями з колишнього соціалістичного табору.

Відмова від міжнародних змагань на теренах інноваційного розвитку обумовлює, на наш погляд, величезне відставання України від європейських країн за індикатором ВВП на душу населення і більшістю соціальних стандартів. Політика формування смарт спеціалізацій повинна сприяти виправленню такої ситуації. Проте відчутний ефект на цих теренах багато у чому залежить від активного ефективного створення і розвитку сучасних інноваційних університетів, які сприяють створенню нових високих технологій.

Перелік використаних джерел:

1. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку : Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Переклад з англ. – Київ, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011.

2. *European Commission «Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3)»*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012.

3. *European Commission - Innovation Union: A Europe 2020 Initiative – caïm: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm*

4. *Dosi, G. (1982). Technological paradigms and technological trajectories: A suggested interpretation of the determinants of technical change. Research Policy 11: 147–62.*

5. *Reuters Top 100: Europe’s Most Innovative Universities 2019 announced – Reuters: <https://www.reuters.com/article/rpbtop1002019/reuters-top-100-europes-most-innovative-universities-2019-announced-idUSKCNIS60PA>*

Біла І.С.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»

ІННОВАЦІЙНІСТЬ БІЗНЕСУ – СУЧАСНИЙ ІМПЕРАТИВ РОЗВИТКУ

В сучасних умовах розвитку усталених ринкових відносин в економіці України одним із пріоритетних факторів забезпечення сталого економічного зростання є мобілізація та ефективне використання потенціалу бізнесу. Стимулювання розвитку останнього є чинником диверсифікації виробництва, побудови стабільної економіки, здатної протистояти викликам глобалізованого світу.

Становлення та розвиток бізнесу в Україні супроводжувалося значними девіаціями – відсутність поступового первісного нагромадження капіталів, тривалого розвитку підприємницького менталітету та навичок, системності, а іноді і логіки, у прийнятті рішень тощо. Створений вітчизняний бізнесовий сектор економіки характеризується незначною ефективністю, що пов’язано із наступними його особливостями: обумовленість його розвитку неефективними процесами реформування відносин власності, які призвели до зниження ефективності виробництва та підвищили неконтрольованість його подальшого розвитку; слабкість створених ринкових інститутів, що значно уповільнює ефективну взаємодію між господарюючими суб’єктами, дестимулює процес відродження національного виробництва, призводить до розгортання корупції, тінізації економіки та хабарництва; суперечливість і неузгодженість нормативно-правових актів в сфері регулювання бізнесу та складність проходження регуляторно-дозвільних процедур, що значно «придушують» підприємницьку ініціативу тощо.

Відповіддю на сформовані передумови розвитку бізнесу стала його слабка інноваційність, не дивлячись на те, що економічна практика підтверджує стійку залежність між інноваційною спрямованістю бізнесу та його